



Sygn. akt III PK 39/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 grudnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)
SSN Zbigniew Hajn
SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa B. S.
przeciwko Uzdrowisku [...]
o zapłatę odprawy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 grudnia 2015 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w K.
z dnia 27 listopada 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 12 września 2014 r. Sąd Rejonowy - Sąd Pracy w K. oddalił powództwo B. S. przeciwko Uzdrowisku [...] o zapłatę kwoty 19.378 zł tytułem odprawy wraz ustawowymi odsetkami od 2 maja 2014 r.

Sąd ustalił, że powódka była zatrudniona w Uzdrowisku [...] od 1 czerwca 2008 r. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony na stanowisku głównej księgowej. W okresie zatrudnienia powódka była skonfliktowana z radcą prawnym pozwanej Spółki J. M. Źródłem konfliktu były sprawy dotyczące: egzekucji prowadzonej w imieniu pozwanego zakładu pracy przeciwko Spółce M., przedkładania pozwanemu zakładowi pracy faktur, zawierających koszt użytkowania własnego samochodu przez radcę prawnego, rozliczenia kosztów pobytu w hotelu. Pismem z dnia 2 września 2013 r. pracodawca wypowiedział powódce umowę o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia. Jako przyczynę wypowiedzenia umowy o pracę wskazano zmianę formy zatrudnienia z umowy pracę na umowę cywilnoprawną z podmiotem gospodarczym. W okresie wypowiedzenia B. S., po wykorzystaniu urlopu wypoczynkowego, została zwolniona ze świadczenia pracy.

Powódka odwołała się od wypowiedzenia umowy o pracę, domagając się zasądzenia od pozwanego Uzdrowiska [...] kwoty 29.067 zł tytułem odszkodowania za nieuzasadnione wypowiedzenie umowy o pracę przez pracodawcę. W uzasadnieniu pozwu wskazała, że przyczyna wypowiedzenia umowy jest pozorna, bowiem rzeczywistym powodem rozwiązania z nią umowy o pracę był konflikt z radcą prawnym J. M. W toku postępowania konsekwentnie udawadniała tę okoliczność.

Prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 10 grudnia 2013 r., uwzględniono powództwo B. S., zasądzając na jej rzecz kwotę 29.067 zł tytułem odszkodowania za nieuzasadnione wypowiedzenie umowy o pracę.

Sąd Rejonowy uznał, że przeprowadzone postępowanie dowodowe w sprawie [...]13 oraz postępowanie dowodowe w niniejszej sprawie potwierdziły tezę o konflikcie powódki z radcą prawnym i „jednoznacznie wykluczyły uznanie, że likwidacja stanowiska pracy powódki była jedyną i wyłączną przyczyną rozwiązania z nią stosunku pracy”. Zastrzeżenia pracodawcy co do sposobu wykonywania przez nią obowiązków służbowych, związane z konfliktem z radcą prawnym, były

powodem podjęcia określonych decyzji personalnych, bez których nie doszłoby do zwolnienia B. S. W tej sytuacji Sąd Rejonowy oddalił powództwo o zapłatę odprawy.

Sąd Okręgowy w K., wyrokiem z dnia 27 listopada 2014 r., oddalił apelację powódki od powyższego wyroku.

Sąd odwoławczy podkreślił, że Sąd pierwszej instancji należycie zbadał i wyjaśnił wszystkie istotne okoliczności sprawy i, nie wykraczając poza granice swobodnej oceny dowodów, dokonał prawidłowej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, wyciągając z niego trafne i logiczne wnioski. Stwierdził, że podziela ustalenia Sądu pierwszej instancji i przyjmuje je za własne.

Zdaniem Sądu Okręgowego, nie ulega wątpliwości, że odszkodowanie z tytułu nieuzasadnionego wypowiedzenia umowy o pracę, z powołaniem się na ustawę z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 192; dalej ustawa o zwolnieniach grupowych) i odprawa pieniężna wypłacana z tytułu takiego zwolnienia to dwie odrębne instytucje prawne. W przypadku tych instytucji odmiennie przedstawia się również rozkład ciężaru dowodu. Zgodnie z art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. W sprawach dotyczących uznania wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenia do pracy bądź odszkodowania ciężar udowodnienia zasadności przyczyny stanowiącej podstawę wypowiedzenia obciąża pracodawcę, natomiast pracownik dochodzący świadczeń przewidzianych ustawą o zwolnieniach grupowych powinien udowodnić, że rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło z przyczyn jego niedotyczących.

W ocenie Sądu Okręgowego, powódka w przedmiotowej sprawie nie mogła, skutecznie się powoływać na oświadczenie woli w piśmie pracodawcy z dnia 2 września 2013 r., w którym wskazano, że przyczyną wypowiedzenia umowy o pracę była zmiana formy zatrudnienia z umowy o pracę na umowę cywilnoprawną z podmiotem gospodarczym. Wynika to z faktu, że B. S. zakwestionowała prawdziwość tej przyczyny, odwołując się od doręzonego jej wypowiedzenia. Powódka wskazywała, że rzeczywistą przyczyną rozwiązania z nią umowy o pracę był konflikt z prawnikiem pracodawcy. Sąd Rejonowy, w wyniku przeprowadzonego

postępowania w sprawie [...]13, przyznał powódce rację i wyrokiem z dnia 10 grudnia 2013 r. zasądził na jej rzecz kwotę 29.067 zł tytułem odszkodowania za nieuzasadnione wypowiedzenie umowy o pracę.

Sąd podkreślił także, że powódka nie powołała się na inną przyczynę rozwiązania stosunku pracy, z której można by wywieść, że jest to przyczyna niedotycząca pracownika oraz że nie udowodniła, że rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło z przyczyn jej niedotyczących.

Powódka zaskarżyła ten wyrok skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, a także naruszenie prawa materialnego: art. 6 k.c. w związku z art. 300 k.p., przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że w sprawie o zapłatę odprawy pieniężnej, wytoczonej na podstawie art. 8 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 1 ustawy o zwolnieniach grupowych, to powódkę obciąża ciężar udowodnienia, że nie było żadnej przyczyny leżącej po jej stronie do rozwiązania z nią umowy o pracę; art. 365 k.p.c. przez przyjęcie, iż przyczyny wypowiedzenia umowy o pracę przez pracodawcę ustalone w sprawie o zapłatę odszkodowania na podstawie art. 45 § 1 k.p. są wiążące w sprawie o zapłatę odprawy pieniężnej na podstawie art. 8 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 1 ustawy o zwolnieniach grupowych; art. 233 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 328 k.p.c., przez przyjęcie, że powódka nie wykazała, że nie było żadnej przyczyny leżącej po jej stronie do rozwiązania z nią umowy o pracę; art. 1 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 8 ust. 1 oraz art. 10 ustawy o zwolnieniach grupowych, przez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że wskazana przez powoda w sprawie o zapłatę odszkodowania za nieuzasadnione wypowiedzenie umowy o pracę domniemana przyczyna rozwiązania umowy o pracę jest przyczyną rozwiązania stosunku pracy dotyczącą pracownika, która wyłącza prawo do odprawy pieniężnej przewidzianej w tej ustawie.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana wniosła o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie – w obu przypadkach o zasądzenie od powódki na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie podkreślić należy, że zgodnie z 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 76). Przepis ten wprawdzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c. Wszakże ten właśnie przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, LEX nr 230204; z dnia 19 października 2010 r., II PK 96/10, LEX nr 687025; z dnia 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405 oraz z dnia 24 listopada 2010 r., I PK 107/10, LEX nr 737366).

Przechodząc do dalszych zarzutów, wskazać należy, że Sąd drugiej instancji, powołując się na związanie (art. 365 § 1 k.p.c.) wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 10 grudnia 2013 r., [...], odniósł to do ustalenia tego Sądu, że przyczyna podana w wypowiedzeniu umowy o pracę - „zmiana formy organizacyjnej z umowy o pracę na umowę cywilnoprawną z podmiotem gospodarczym” nie była nieprawdziwa (w rzeczywistości nie istniała), co doprowadziło Sąd Rejonowy do wniosku, że wypowiedzenie powódce umowy o pracę było nieuzasadnione. W związku z tym, w ocenie Sądu drugiej instancji, powódka w niniejszej sprawie nie mogła powoływać się na to, że do rozwiązania stosunku doszło z przyczyny podanej przez pracodawcę w piśmie wypowiedzającym umowę o pracę. Zatem wedle Sądu drugiej instancji, związanie prawomocnym wyrokiem - wbrew sugestii skarżącej - nie dotyczyło ustaleń w sprawie [...]13 odnośnie do rzeczywistej przyczyny rozwiązania stosunku pracy (konflikt z radcą prawnym), a polegało na niemożliwości przyjęcia, że przyczyną wypowiedzenia była „zmiana formy organizacyjnej z umowy o pracę na umowę cywilnoprawną z podmiotem gospodarczym”. Stanowisko to należy zaakceptować z przedstawionych poniżej względów.

Zasadniczo moc wiążącą na podstawie art. 365 § 1 k.p.c. ma tylko sentencja orzeczenia, nie mają jej zaś zawarte w uzasadnieniu motywy rozstrzygnięcia sądu (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2000 r., II CKN 655/98,

LEX nr 51062, i z dnia 23 maja 2002 r., IV CKN 1073/00, LEX nr 55501), niemniej jednak w niektórych przypadkach ze względu na ogólność rozstrzygnięcia wyrażonego w sentencji orzeczenia okoliczności objęte uzasadnieniem mogą służyć do sprecyzowania zakresu mocy wiążącej tego rozstrzygnięcia, czyli granic jego prawomocności materialnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, LEX nr 274151). Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 czerwca 2009 r., II PK 302/08 (LEX nr 513001) podkreślił, że treść prawomocnego orzeczenia, o którym stanowi art. 365 § 1 k.p.c., stanowi treść wyrażonej w nim indywidualnej i konkretnej normy prawnej, w tym zwłaszcza zakres jej obowiązywania (związania stron i sądów). Często nie jest ona i z obiektywnych względów nie może być w pełni wysłowiona w sentencji orzeczenia. Z tego względu ustalenie tej treści, a przede wszystkim zakresu związania prawomocnym wyrokiem, wymaga niejednokrotnie wykładni orzeczenia w świetle sporządzonego do niego uzasadnienia, a w braku pisemnego uzasadnienia w świetle odtworzonego (np. na podstawie akt sprawy) rozumowania sądu, który wydał badane rozstrzygnięcie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 lutego 1998 r., II UKN 594/97, OSNAPiUS 1999 nr 1, poz. 37, orzeczenia Sądu Najwyższego: z 17 marca 1950 r., Wa.C. 339/49, OSN 1951 nr III, poz. 65, z 18 czerwca 1955 r., III CR 199/54, OSN 1956 nr 4, poz. 100). Wskazana metoda określenia zakresu związania prawomocnym orzeczeniem, o którym stanowi art. 365 § 1 k.p.c., jest analogiczna do przyjętej w orzecznictwie sądowym metody ustalania granic powagi rzeczy osądzonej, normowanej w art. 366 k.p.c. Ten kierunek wykładni potwierdza pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2003 r., III CZP 97/02 (OSNC 2003 nr 12, poz. 160), w myśl którego sąd nie jest związany ustaleniami wynikającymi z uzasadnienia orzeczenia w takim zakresie, w jakim nie miały one znaczenia dla rozstrzygnięcia.

Ustalenia Sądu Rejonowego w sprawie [...]13 były zatem wiążące w niniejszej sprawie jedynie w tym zakresie, w którym Sąd przyjął, że przyczyna podana w wypowiedzeniu umowy o pracę – „zmiana formy organizacyjnej z umowy o pracę na umowę cywilnoprawną z podmiotem gospodarczym” była nieprawdziwa i poza ten zakres Sąd drugiej instancji nie wykroczył.

W rezultacie nieuprawniony jest zarzut skargi, powołujący się na to, że Sąd

drugiej instancji uznał za wiążące ustalenia dokonane w wyroku z dnia 10 grudnia 2013 r., dotyczące rzeczywistej przyczyny wypowiedzenia powódce umowy o pracę (konflikt z radcą prawnym).

Skoro dalsze ustalenia w sprawie [...]13, że rzeczywistym powodem podjęcia przez pracodawcę decyzji o wypowiedzeniu był konflikt istniejący między powódka a radcą prawnym, nie wiązały w niniejszej sprawie, Sąd w niniejszej sprawie był zobowiązany do samodzielnego ustalenia rzeczywistej przyczyny wypowiedzenia umowy o pracę, aby ocenić, czy można ją zakwalifikować jako niedotyczącą pracownika, co uzasadniałoby prawo powódki do odprawy na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy o zwolnieniach grupowych. Obowiązek ten został wykonany przez Sąd pierwszej instancji, bowiem ustalił on (na podstawie zeznań powódki, prezesa zarządu pozwanej Spółki oraz świadków A. H. i G. L.), że rzeczywistą przyczyną wypowiedzenia powódce umowy o pracę był jej konflikt z radcą prawnym. Ustalenie to jednak nie daje odpowiedzi na pytanie, czy wskazana wyżej przyczyna może być oceniona jako dotycząca powódki (niedotycząca pracodawcy). Pojęcie „konflikt” jest tak pojemne, że należałoby je wypełnić treścią, z której wynikałoby nie tylko jego źródło, ale i to, czy postawa powódki w tym konflikcie była uprawniona (wynikała z rzetelnego wykonywania przez nią obowiązków księgowej) i czy jej zachowania w kontaktach z radcą prawnym wykraczały poza rzeczową dyskusję. Trudno bowiem uznać, że konflikt powstały na tle sposobu wykonywania przez powódkę swoich obowiązków (kontestowany przez radcę prawnego) sam w sobie stanowi przyczynę dotyczącą powódki, jeśli w tym zakresie nie można by dopatrzeć się uchybień po jej stronie - ani w kontekście merytorycznym, ani z punktu widzenia poprawności zachowania w stosunkach interpersonalnych.

Jak trafnie zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 lutego 2010 r., II PK 184/09 (OSNP 2011 nr 13-14, poz. 180), rozkład ciężaru dowodu w procesie cywilnym kształtuje się dynamicznie, gdyż strony równocześnie przedstawiają twierdzenia i dowody na ich poparcie, zwalczając wzajemnie swe stanowiska. Rozkładem ciężaru dowodów w procesie cywilnym rządzą następujące reguły: a) faktów tworzących prawo powinien w zasadzie dowieść powód; dowodzi on również fakty uzasadniające jego odpowiedź na zarzuty pozwanego; pozwany

dowodzi fakty uzasadniające jego zarzuty przeciwko roszczeniu powoda; b) faktów tamujących oraz niweczających powinien dowieść przeciwnik tej strony, która występuje z roszczeniem, czyli z zasady pozwany. Według najbardziej podstawowej zasady, powoda obciąża dowód faktów prawotwórczych (z których wywodzi skutki prawne). W procesie cywilnym zdarza się jednak, że dowodzenie przesłanek żądania bywa niezwykle trudne, a nawet niemożliwe ze względu na brak dowodów, brak wiedzy strony itp. Odnieść to można do pracownika dochodzącego odprawy w sytuacji, gdy prawomocny wyrok zasądający odszkodowanie z tytułu nieuzasadnionego wypowiedzenia umowy o pracy potwierdza, że przyczyna wskazana w wypowiedzeniu była nieprawdziwa. W takich okolicznościach to na pracodawcy spoczywa ciężar dowodu wykazania, po pierwsze, jaka była przyczyna rozwiązania z pracownikiem stosunku pracy i, po drugie, że była to przyczyna leżąca po stronie pracownika.

Niemiej jednak - mimo odmiennego poglądu Sądu (że to powódka powinna udowodnić, że do rozwiązania stosunku pracy doszło z przyczyn jej niedotyczących) - istota uchybienia Sądu nie polega na nieprawidłowym ustaleniu rozkładu ciężaru dowodu (art. 6 k.c.). O ile bowiem Sąd - w granicach swobodnej oceny dowodów - ustalił, że przyczyną wypowiedzenia powódce umowy o pracę był jej konflikt z radcą prawnym, o tyle obojętne było to, która strona procesu wносиła o ich przeprowadzenie. Natomiast w oparciu o te dowody Sąd nie ustalił faktów istotnych dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, zastosowanie przepisów prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego oznacza wadliwą subsumcję tego stanu do zawartych w nich norm prawnych, a brak stosownych ustaleń uzasadnia zarzut kasacyjny naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 76/12, LEX nr 122981; z dnia 11 marca 2003 r. V CKN 1825/00, LEX nr 784216; z dnia 10 marca 2011 r., II PK 241/10, LEX nr 817524).

W rezultacie uzasadniony okazał się zarzut naruszenia art. 8 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 1 ustawy o zwolnieniach grupowych.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto na

mocy art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

kc